

Nadire Kabineleri ile Masumiyet Müzesi Arasındaki Biçimsel İlişki

Ceren İREN*

Öz

Amaç: Bu metin, geleneksel bir sergileme yöntemi olarak nadire kabineleri ile Orhan Pamuk'un aynı isimli romanından hareketle kurduğu Masumiyet Müzesi arasındaki biçimsel ve kavramsal ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Çok çeşitli eşyaların bir araya getirildiği odalar, dolaplar ya da çekmecelerden oluşan Nadire Kabineleri aynı zamanda çağımızın sanat anlayışında da etkilerini sürdürmekte ve eserlerin sergileniş biçiminde önemli bir referans olmaktadır. Bu sergileme yöntemi Jan van Kessel'in resimlerinde ve Georges Perec'in Harikalar Odası romanında da karşımıza çıkmakta, üç boyutlu kabinelerin iki boyutlu tuval yüzeyine yansımaları ele alınmaktadır. Burada gelenekselden çağdaşa gerçekleşen biçimsel aktarım, kabineler ve Masumiyet Müzesi örnekleri üzerinden anlatılmaktadır.

Kavramsal/Kuramsal Çerçeve: Coğrafi keşifler ve Rönesans'la birlikte nadire kabinelerinin çıkış süreci incelenmiş, bu sergileme yönteminin Masumiyet Müzesi ile arasındaki benzerliklere dikkat çekilmiştir. Sergileme ve kurgudaki bu biçimsel benzerlik resimdeki örnekler üzerinden incelenmiştir.

Yöntem: Bu disiplinler arası metinde, öncelikle literatür taraması yapılmış, elde edilen bulgular analiz edilerek karşılaştırma yapılmıştır.

Bulgular: Nadire kabineleri 14. yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan özel koleksiyonlardır. Bu, kişinin ilgi duyduğu nesnelere bir araya getirdiği odaların vitrinlerin dolapların ve çekmecelerin tümüne verilen isimdir. Kabinelerin resimdeki karşılığı ise harikalar odasıdır. Mevcut koleksiyon, iki boyutlu yüzeye kopyalanarak yeniden oluşturulur. Masumiyet müzesi de tıpkı Nadire Kabineleri ve Harikalar Odası gibi kurgulanmış biçimsel olarak çeşitli dolaplardan ve odalardan oluşmasıyla birlikte benzer bir sergileme yöntemine sahiptir.

Sonuç: Nadire Kabinelerinin bugünkü modern müzelerin, doğa tarihi müzelerinin, antropoloji ve arkeoloji müzelerinin temelini oluşturmaktadır. Koleksiyonculuk kavramının ilk örnekleridir. Harikalar Odası olarak adlandırılan resim türü ise; mevcut koleksiyonun resim yoluyla yeniden üretilmesi mantığına dayanır. Bu bağlamda kabineler, Masumiyet Müzesi ile birlikte biçimsel bir ilişki kurmaktadır. Bir anlatım yöntemi olarak kutular, dolaplar ve odalar kişinin ilgi alanlarının hayal dünyasının ve meraklılarının bir yansımasıdır. Ancak nadireler ve ilgili müze arasında bazı farklar bulunmaktadır. Nadire Kabinelerinde yer alan nesnelere kişiliği olan, farklı ve ender bulunan şeylerken Masumiyet Müzesi'nde yer alan nesnelere günlük hayatta

---

Özgün Araştırma Makalesi (Original Research Article)

Geliş/Received: 29.05.2023 **Kabul/Accepted:** 27.12.2023

* Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Tasarımı Bölümü, İstanbul, Türkiye.

E-posta: ciren@gelisim.edu.tr **ORCID** <https://orcid.org/0000-0002-5914-9104>

karşılaşabileceğimiz sıradan nesnelere. Ayrıca Nadire Kabinelerinin sergileme yöntemi, Dada ve Fluxus'ta da biçimsel olarak göstermekte ve bu yönüyle çağdaş sanat ve müzecilik anlayışına temel oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Koleksiyon, Nadire Kabineleri, Masumiyet Müzesi, Harikalar Odası, Çağdaş Sanat

Formal Relationship between Cabinets of Curiosities and Museum of Innocence

Abstract

Purpose: This text aims to examine the formal and conceptual relationship between cabinets of curiosities as a traditional exhibition method and the Museum of Innocence, which Orhan Pamuk established based on his novel of the same name. Cabinets of curiosities, consisting of rooms, cabinets or drawers, in which a wide variety of items are brought together, also maintain their influence on the understanding of art of our age and become an important reference in the way the works are exhibited. This exhibition method is also seen in Jan van Kessel's paintings and Georges Perec's novel *The Room of Wonders*, and the reflections of three-dimensional cabinets on the two-dimensional canvas surface are discussed. Here, the formal transfer from the traditional to the contemporary is explained through the examples of cabinets and the Museum of Innocence.

Literature Review/Background: The geographical discoveries and the emergence of the cabinets of rarity with the Renaissance were examined, and the similarities between this exhibition method and the Museum of Innocence were pointed out. This stylistic similarity in exhibition and editing has been examined through the examples in the painting.

Method: In this interdisciplinary text, first of all, a literature review was made, and the findings were analyzed and compared.

Results: Cabinets of curiosities are private collections that emerged with the 14th century. This is the name given to all of the rooms, showcases, cabinets and drawers where the person brings together objects of interest. The equivalent of the cabinets in the picture is the room of wonders. The existing collection is recreated by copying it to the two-dimensional surface. The museum of innocence has a similar display method, with the Cabinets of curiosities and the room of wonders being stylistically composed of various cabinets and rooms and rooms.

Conclusion: Cabinets of curiosities form the basis of today's modern museums, natural history museums, anthropology museums and archeology museums. They are the first examples of the concept of collecting. The type of painting called the room of wonders; It is based on the logic of reproduction of the existing collection through painting. In this context, cabinets establish a formal relationship with the Museum of Innocence. As a method of expression, boxes, cabinets and rooms are a reflection of one's interests, imagination and curiosity. However, there are some differences between the badires and the relevant museum. While the objects in the rare cabinets are different rare things with personality, the objects in the Museum of Innocence are ordinary objects that we can encounter in daily life. The exhibition method of Cabinets of Curiosities also formally demonstrates Dada and Fluxus, and in this respect, it forms the basis for the understanding of contemporary art and museology.

Keywords: Collection, Cabinets of Curiosities, Museum of Innocence, Room of Wonders, Contemporary Art

1. Giriş

Müzenin temeli olan nadire kabineleri, nesnelere/şeyleri biriktirmenin ve onlara sahip olmanın bireyde uyandırdığı hazzın üç boyutlu göstergeleridir. Kabineler, farklı meslek gruplarından insanların, kendilerine ait yeni ve fantastik bir dünya kurma amaçlarının bir ürünüdür. Her türlü nesnenin canlı ya da cansız, doğal ya da insan üretimi fark etmeksizin kişinin beğenileri, düşünceleri ve merakları doğrultusunda belirli kurallara uymadan yerleştirildiği odalar, dolaplar ya da vitrinler nadire kabinesi örnekleridir. Bu üç boyutlu kurgusal dünyanın resimdeki karşılığı ise Harikalar Odası'dır. Harikalar Odası olarak adlandırılan resimler, farklı ressamalara ait eserlerin tek bir tuval üzerinde kopya edilerek yeniden bir araya getirildiği iki boyutlu koleksiyonlardır.

Orhan Pamuk'un aynı isimli romanından hareketle 2012 yılında kurduğu Masumiyet Müzesi, biçimsel ve kurgusal olarak Nadire Kabineleri ve Harikalar Odası resimleriyle benzerlik taşımaktadır. Müze, roman kahramanı Kemal'in teselli bulmak için biriktirdiği eşyaları bilimsel bir sınıflandırma olmadan yerleştiği vitrinlerden oluşur. Her bir vitrin farklı bir hikâyeye, bir durum ya da olay ifade etmektedir. Kemal'in kişisel dünyasına ait nesnelere bir araya getirmesiyle oluşturduğu müze, bu yönüyle Nadire Kabineleriyle benzerlik gösterirken günlük hayatın sıradan nesnelere bir araya getirilmesiyle de kabinelerden ayrılır. Çünkü Nadire Kabineleri, tuhafıkları içermeyi amaç edinen, kişinin ender bulunan nesnelere bir araya getirdiği ve bunu yaparken de çoğunluktan ayrılmayı hedeflediği toplumsal statü göstergeleridir.

2. Nadire Kabineleri

Yeniden Doğuş olarak tanımlanan Rönesans'la birlikte coğrafi keşifler önem kazanmış, yeni kıtaların keşfedilmesi ile birlikte farklı kültürlerle dair unsurlar Batı kültüründe yer almaya başlamıştır. 14. yüzyıl itibarıyla Avrupa'da yaygın olarak gördüğümüz kişisel koleksiyonlar yani Nadire Kabineleri dış dünyaya ait olağan dışı nesnelere, ender bulunan doğal varlıkları, farklı kültürlerin geleneksel eşyalarını ve koleksiyoncunun hayal dünyası ile meraklılarını anlatan yaratıcı unsurları içermekteydi. Özellikle Yeni Dünya'nın keşfiyle uzak diyarlardan gelen tuhaf ya da alışılmadık hayvanlar ve egzotik eşyaların Avrupa'ya taşınması Nadire Kabineleri'nin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Bu özel koleksiyonlar, Fransızca "études veya cabinets de curiosite" İtalyanca, Almanca "kunstkammer" ya da "wunderkammer" olarak tanımlanır. Türkçedeki karşılığını ise Halil Edhem'in müzecilik yazılarından alır; "Nadire Kabineleri". (Artun, 2017)

Resim 1. Napoli'deki Ferrate Imperato Müzesi, Imperato'nun *Historia Naturele* (1599) adlı eserinden.

Nadire kabineleri herhangi bir taksonomik düzenden bağımsız olarak farklı ölçü ve formda olabilmektedir. Biçimsel olarak herhangi bir evrensel kaidesi yoktur, burada önemli olan nesnelere arasındaki gizemli ilişkiyi ifade edebilmek için doğru kurgunun yapılmasıdır. Bu kurguda koleksiyoncunun doğru metaforlar kullanması oldukça önemlidir. Kabineler ait oldukları kişinin değerli ya da tuhaf olduğunu düşündüğü her türlü nesneyi içerebilir. Kurutulmuş bitkiler, deniz kabukları, büyüdüğüne inanılan devekuşu yumurtaları ya da mercan gibi tabiat ürünlerinin olduğu *naturalia*, resim, heykel, mücevher ve silah içeren *artificialia*, pusula, küre, teleskop barındıran *scientifica*, iki parmağı olan bir insan, hilat garibesi ya da ucubenin olduğu *mirabilia* ve harita, şema, katalog ürünlerinin biriktirildiği *bibliotheca* gibi bölümlerden oluşur. Böcekler, doldurulmuş hayvanlar, bebek başları, ceninler, mumyalanmış kollar ve bacaklar ile kavanozlanmış sürüngenler de nadire örnekleridir. Unicorn, yani tek boynuzlu at ise nadirelerin en değerlilerindedir. (Agk.)

Ali Artun, kabinelerin bir müzeden çok aktar ya da çerçiyi anımsattığını belirtmiştir. Tıka basa dolu raf, dolap ve çekmecelerde saklanan nadireler, çoğaldıkça daha büyük alanlara, odalara ve saray galerilerine taşınmaktadır. (Agk.) Bu sergileme yöntemleri içinde istiflenen tüm nesnelere, ait oldukları kişinin servetinin ve gücünün göstergesi haline gelir. Ayrıca kişinin öznel değerleri doğrultusunda düzenlenmesi de, onu, hayal dünyasının bir yansıması haline getirir. Her ne kadar çoğunlukla imparatorlar, krallar, soylu hanedanlar tarafından oluşturulmuş olsalar da kamusal değillerdir. Kişinin öznelliğini ve mahremiyetini temsil eder ve çoğu zaman sadece ait

oldukları kişi tarafından ziyaret edilirler. "Kunstkammer veya Nadire Kabineleri (cabinet de curiosites) Avrupa'da 15. ve 18. yüzyıllar arasında kurulan ve egemenlerin hayal dünyalarındaki bir mikro kozmosu canlandırdıkları, çoğu kolonilerden derlenenmiş tuhaf, acayip, nadirelerden oluşan koleksiyonlardır" (Artun, 2017,s.41). Nadire Kabineleri modern anlamda müzenin kökeni olsa da belli bir taksonomiye bağlı kalmamaları ve kamusal bir anlatımı değil de bireysel bir dili esas almaları bakımından bugünkü müzelerden çok farklıdır.

Resim 2. Domenico Remps, "Nadire Kabineleri" Tuval Üzerine Yağlı Boya, 1690.

Nadire kabinelerinin resimdeki karşılığı ise Harikalar Odası'dır. Bu resim türü, farklı resimlerin tek bir tuval üzerine yeniden yapılmasını ifade eder. Koleksiyoncuya ait onlarca eserin, bir ressam tarafından bir araya getirilerek yeniden resmedilmesiyle meydana gelir. Georges Perec'in aynı isimli romanı da bu resim türü üzerine kurgulanmış ve koleksiyoncu kavramı yeniden ele alınmıştır. 16. yüzyılda ortaya çıkan bu resim anlayışı 19. yüzyıl sonlarına kadar sürmüştür.

17. yüzyılda, kabinelerin Avrupa'da en yaygın olduğu dönemde Jan van Kessel'in yaptığı resimler de kabine mantığında düzenlenen birer harikalar odası örneğidir. Kessel'in resimleri tıpkı nadireler gibi çok çeşitli nesnelere içinde barındırır: böcekler, sürüngenler, hayvanlar, egzotik eşyalar. Bu resimler, nadire kabinelerinde üç boyutlu bir mekân içerisinde çeşitli nesnelere bir araya getirilişinin iki boyutlu yüzey üzerindeki yansımalarıdır. Ayrıca nadire kabinelerinin ve

entomoloji kabinelerinin de resmedilmiş örnekleridir. Gerçek boyutta çizilmiş detaylı böcek formlarıyla resimleri, böcek numunelerinin olduğu ilk bilimsel kabineyi anımsatır. (Baadj, 2013)

Resim 3. Jan van Kessel (Baba), "Asya" Tuvale Yağlı Boya, 1666.

Kessel'in dünyanın dört kıtasını anlattığı resimlerden biri olan "Asya" mekân, giysi, obje ve hayvan formlarıyla ismini aldığı kıtayı tanımlamaktadır. Ressam burada bölgeye dair görsel verileri resmederek bir harikalar odası yaratır. Asya kuşları, böcekleri, dini motifleri ve sanat anlayışı bir araya getirilerek kurgulanmıştır. Bu kurgu, kabinelerde olduğu gibi sınıflandırmadan bağımsız ve özgündür. Oluşturulan kompozisyon görsel bir hikâye anlatmaktadır.

Rönesans itibarıyla Avrupa'da yüzlerce örneğine rastladığımız kabinelerin Osmanlı'daki karşılığı ise Topkapı ve Yıldız Saraylarındaki koleksiyonlardır. Tıpkı Rönesans müzelerinde olduğu gibi fildişleri, gergedan boynuzları, kaplumbağa kabukları, hatta unicorn boynuzu bile Topkapı Sarayı'nda mevcuttur. Burada unicorn ya da tek boynuzlu ata ait olduğu varsayılan aslında bir balinanın dişidir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında dev bir kaplumbağa kabuğu ile bir ispermeçet balinası iskeletinin Topkapı Sarayı'nda sergilendiği de bilinmektedir. (Artun, 2017) Ayrıca Ayasofya'nın karşısında, Aziz İonnes Kilisesi içinde bulunan fil, tilki, çakal, ayı ve timsah gibi hayvanların da bulunduğu aslanhane de, Nadire Kabinelerinin yaşayan örneğidir ve aslanlar farklı ülkelerden önemli ziyaretçiler geldiğinde gösteriş amaçlı etrafta gezdirilirler. Bu

güç gösterisini kabinelerde de görmekteyiz. Fatih Köşkü'nde doldurulmuş bir zürafa, Eski Aya Yani Kilisesi'ndeki kuşhane, saray bahçelerinde yetiştirilen egzotik bitkiler ve kaplumbağa ile ispermeçet gibi hayvanlar, Osmanlı'nın *naturalia* koleksiyonunu oluşturur. Saat, pusula ve usturlab gibi aletlerin olduğu *scientifica* dışında aslında en önemli koleksiyon ise silah koleksiyonu Mecmua-i Ešliha-i Atika yani *artificialia*'dır. *Mirabilia*'da ise cüceler ve hilkat garibeleri bulunur.

Resim 4. Mısır'dan gelen su aygırının aslanhanede halka gösterilmesi. Şahname-i Seyyid Han, 1581.

3. MASUMİYET MÜZESİ

Roman

Masumiyet Müzesi, Orhan Pamuk'un 90'ların başlarında yazmaya başladığı ve 2007 yılında yayımladığı ve sonrasında müzeleştirdiği romanıdır. Roman, 1960-1970 yıllarında İstanbul'daki sosyal, kültürel ve politik ortamı platonik bir aşk hikâyesi üzerinden anlatır. Kemal karakterinin Füsun'a âşık olmasıyla başlayan hikâye aşk acısı çeken bu genç adamın kadına dair tüm nesnelere gizlice biriktirip saklamasıyla devam etmektedir. Masumiyet Müzesi bu biriktirilen nesnelere meydana gelmektedir. (Karaduman, 2016)

Yazarda bu romanı yazma fikrini uyandıran kişi, 1982 yılında tanıştığı Şehzade Ali Vasıb Efendi'dir. V. Murat'ın torunu Ahmed Nihad'ın oğlu olan Ali Vasıb Efendi'nin çocukluğu İhlamur Kasrı'nda geçmiştir ve Cumhuriyet'in kurulması ardından ailesiyle birlikte yurtdışına sürgün

edilmiştir. Uzun yıllar memleketine dönmek için uğraşan fakat bunu yalnızca yabancı pasaportla gerçekleştirebilen Şehzade'ye o gün masada oturanlardan biri, müze haline getirilmiş olan ve onun çok iyi bildiği, yaşadığı, anılarının olduğu İhlamur Kasrı'nda çalışmayı önerir. Bu konuşmaya tanık olan Orhan Pamuk da Ali Vasıb Efendi'yi bir zamanlar yaşadığı bu mekânı ziyaretçilere gezdirirken hayal eder ve bir müzede sergilenen eşyaların bir öykü anlatacağı roman fikri de buradan çıkar.

Pamuk bu romanı önceleri bir resimli ansiklopedi olarak yazmak ister; fakat daha sonra bir müze kataloğu olarak yazmayı düşünür. Yazmaya başladığı sıradan nesnelere biriktirmeye başlamasıyla da hikâyeyi roman olarak yazmakta karar kılar.

Müze

Aynı isimli romandan hareketle 2012 yılında bizzat Orhan Pamuk tarafından Çukurcuma'da dört katlı bir binada kurulan Masumiyet Müzesi, 2009 yılında kurulan Masumiyet Vakfı tarafından idare edilmekte olan Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı bir Özel Müze'dir. "Orhan Pamuk, Masumiyet Müzesi'nde koleksiyonun ve romanın anlatısallığını bilinçli olarak birleştirir. Koleksiyon, geleneksel anlamda anlatıya benzer bir süreklilik ve seri olma özelliği taşır (Uçar, 2012, s.177-178)." Burada müze romanı, roman da müzeyi anlatmakta, mevcut koleksiyon da kendine ait yeni bir hikâyeye anlatmaktadır.

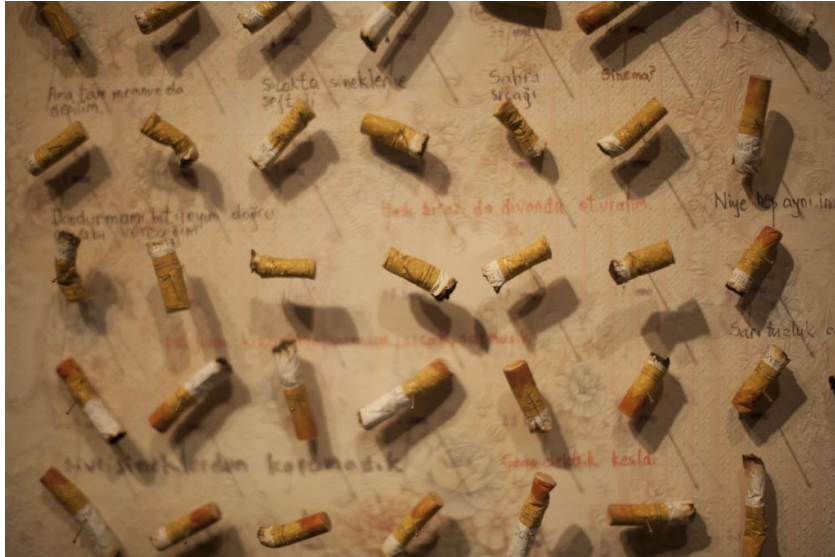
Masumiyet Müzesi, romanda anlatılan günlük yaşam eşyalarının teselli ve anı gibi anlamlarla ele alındığı ve düzenlendiği küçük bir İstanbul müzesidir. İstanbul müzesidir; çünkü roman karakterlerinin eşyalarının yanı sıra dönemin izlerini taşıyan, şehre ait önemli unsurları da içermektedir. Müze binası, romanda bahsi geçen Füsün ve eşi Feridun'un yaşadığı ve Kemal'in de sık sık onları ziyaret ettiği evdir. Bugün sergilenen eşyaların bir kısmı, romana göre bir zamanlar o evde bulunan, Füsün'un elinin değdiği ve Kemal'e onu hatırlatan eşyalardır.

Pamuk, 90'ların başlarında romanı yazmaya başladığında burada sergilenen eşyaları toplamaya başlamıştır. O yıllarda ofisinin de bulunduğu Çukurcuma'daki dükkânlardan topladığı eşyaları romanı yazma sırasında biriktirirken, nesnelere hikâyenin akışına göre çeşitli yerlerde kullanmış, konuyu dağıtan ve dâhil olmasının zorlama olacağını düşündüğü eşyaları ise ne romana ne de müzeye dâhil etmiştir. Pamuk, sık sık gerçekleştirdiği yurtdışı seyahatlerinde hem ulusal hem de şahıslara ait müzeleri gezmiştir. -Benzer şekilde romanda Kemal de Paris'teki Nissim de Camondo Müzesi, Jacquemart André Müzesi, Gustave Moreau Müzesi, Honduras'ta Kelebek-Böcek Müzesi, Antwerp'teki Rockox Ev Müzesi, Verona'daki Castelvechio Müzesi gibi farklı müzeleri gezer.- Pamuk'un romanı yazma ve eşyaları toplama sürecinde gezdiği ve etkilendiği müzelerden biri Frederic Marès Müzesi'dir. 19-20. yy. İspanyasına ait gündelik eşyalardan oluşan müze, on yedi odadan oluşur ve bu odalar nadire kabineleri gibi ahşap vitrinlerden meydana gelir. Oyun kartları, kibritler, küllükler, yelpazeler, parfüm şişeleri gibi günlük kullanım eşyalarının sergilenmesiyle de Masumiyet Müzesi'ne örnek teşkil eder. Ayrıca içinde bir

fotoğraf salonu, sigara ile pipo gibi tütün ürünlerinin olduğu ayrı bir salon bulunmaktadır. Gustave Moreau ve Bagatti Valsecchi Müzeleri de Pamuk'un Pamuk'un Masumiyet Müzesi'ni yaratırken ilham aldığı müzelerdir. Museum der Dinge yani Berlin'deki Şeyler Müzesi ise gündelik eşyaları ve arşivsel malzemeleri sınıflandırmadan bir arada sunan, nadire kabinelerine yakın bir örnek teşkil eder, tıpkı Masumiyet Müzesi gibi. Bu müze, Pamuk'un gezdiği müzeler arasında kendi müzesi için en önemli olandır denebilir.

Sergileme yöntemleri bakımından faydalandığı müzeler dışında, müzenin düşünsel yapısı bakımından Marcel Proust'un romanlarındaki hafıza ve hatırlama felsefesi, yazarın hem romanı hem de müzeyi kurgulamasında en önemli ilham kaynaklarından biridir. Gustave Flaubert, Honore de Balzac, Luis Borges, James Joyce ve bir kelebek koleksiyoneri olan Vladimir Nabokov gibi yazarların da müze için önemini belirtmek gerekmektedir. Müze, romanda bahsi geçen Kemal'in yasak aşk yaşadığı Füsun'un ardından, eşyalara tutunması ve teselliyi onlarda bulma çabasından doğar. Füsun'un dokunduğu, ona geçmişti hatırlatacağına inanılan her türlü nesne, hatırlanmak istenen anda kullanılmak üzere saklanır ve korunur. Biriktirilenler bir kapı tokmağı da olabilir, duvar kağıdından bir parça da. Burada önemli olan eşyanın o anı yeniden yaşatması ve Füsun'u hatırlatmasıdır. Füsun'un ölümü ardından biriktirdiği eşyalarla Çukurcuma'daki evde müze açmayı planlayan Kemal de ikisine ait bir bellek yaratmaya çalışmakta, ölümünden sonra ikisinin de bu evin bahçesine gömülmeyi hayal etmesiyle de tıpkı Tac Mahal gibi bu binayı anıtsallaştırmaktadır.

Resim 5. "4312 İzmarit", Masumiyet Müzesi, İstanbul.

Dört katlı binanın giriş katında "4312 İzmarit" isimli vitrin ve sigara videoları bulunmaktadır. İzmaritler Füsun'un içtiği sigaraların izmaritleridir ve tüm duvarı kaplayan bir vitrin içerisinde, romandan alıntılanan cümlelerle birlikte sergilenmektedir. Cümleler bizzat Orhan Pamuk tarafından yazılmıştır. Birinci kat, kitabın birinci bölümünden elli birinci bölüme dek olan kısmı, ikinci kat elli ikinci bölümünden yetmiş dokuzuncu bölüme dek olan kısmı anlatır. Üçüncü katta ise sekseninci bölümünden seksen üçüncü yani son bölüme dek olan kısım anlatılırken, burada aynı zamanda Kemal Basmacı'nın Füsun'un ölümünden sonra satın alıp yerleştiği bu evdeki odası bulunmaktadır. Masumiyet Müzesi romanının çeşitli dillerdeki basımları, Orhan Pamuk'un el yazıları ve müze için yaptığı çizimler de burada sergilenmektedir.

Resim 6. Masumiyet Müzesi

Müzedeki yer alan cam kapaklı bir vitrin olarak tasarlanan her bir kutu, romandan bir bölümü ifade eder. Merdivenlerden çıktığımızda ilk karşılaştığımız kutu -yani kitabın birinci bölümü- içinde Füsun'un kayıp küpesi bulunmaktadır. Kitaptaki önemli mekânlardan biri olan Şanzelize Butik'in olduğu kabinde ise çanta, ayakkabı ve kemer bulunmaktadır, bu nesnelere

dönemin moda anlayışını yansıtmaktadır. Her bir kutu kendi içinde kompoze edilmiş, bölümleri anlatacak nesnelere özenle oluşturulmuştur. Fotoğraflar, küllükler, çeşitli bardaklar, içki şişeleri, oyuncaklar, saç tokaları bir araya getirilirken adeta bir enstalasyon düzeninde sunulmuştur. Hazır nesnelere bir araya getirilişinin Orhan Pamuk tarafından çizilmiş eskizlerini de üçüncü katta görmek mümkündür. Taksonomik bir sınıflandırma olmamasına karşın benzer nesnelere bir arada gösterildiği dolaplar da vardır. Oyuncaklar, kelebek şeklindeki tokalar ya da saatler genellikle bir arada yerleştirilmiş, farklı nesnelere bir araya getirilişindeki tezatlığın yanında benzer nesnelere birlikte yerleştirilmesiyle de bir uyum yakalanmıştır. Kullanılan hazır nesnelere dışında, gerçekte var olmayan nesnelere de -Meltem Gazozu, ekmek, vb.- tasarımcılar tarafından müze için tasarlanmış ve bazı çizimlere de burada yer verilmiştir. Fotoğraflar, broşlar, elbise, dikiş makinesi, rakı bardağı, dışında doldurulmuş karga da bulunmaktadır. Kullanılan her bir nesne günlük hayatta kullanılan, sıradan ve tek başına bir anlam ifade etmeyen şeylerdir. Tüm bu görsel anlatıcıların dışında ses de müze için çok önemlidir. Çünkü hem Pamuk'un sesinden dinlediğimiz rehber hem de dolaba yerleştirilen ses enstalasyonu bize romanı anlatırken aynı zamanda bir İstanbul manzarası sunar, tıpkı vitrinlerde olduğu gibi. Pamuk'un Venedik Bienal'inde gördüğü/duyduğu ses enstalasyonlarının etkisi, müzede sesin kullanılması bakımından oldukça büyüktür.

Müze yer alan vitrinler için ilham veren sınırlı bir alan içinde sonsuz bir evren yaratma fikrine hizmet eden nadire kabineleridir. (Karaduman, 2016) Vitrinler günlük hayatın kargaşası içinde yeni bir dünya kurmak için olanak tanır. Anlatılan her hikâye kendi özgün nesnelereyle yeni bir görsel dil yaratır. Bu dil, onu kuran kişinin temsilidir.

Resim 7. Masumiyet Müzesi

4. Sonuç

Masumiyet Müzesi, romandan bir kahramanın müzesinin gerçekleştirilmesiyle türünün tek örneğidir. Benzer bir müze olarak Londra'daki Sherlock Holmes Müzesi örnek verilebilir; fakat bu müze, Masumiyet Müzesi'nin aksine, yazarın ölümünden çok sonra okuyucular tarafından kurulmuştur. Müzelerin ulusal hikâyeleri ve ideolojileri temsil etmesine karşın burası, sıradan insanların sahip olduğu sıradan eşyalardan kurgulanmış ve bu kurguda hiçbir bilimsel sınıflandırma yapılmamıştır. Her nesne, yazarın/ koleksiyonerin öznel değerleri, duyguları ve anıları doğrultusunda ayrı ayrı bölümler ve katlar içerisinde düzenlenmiştir. Kutuların yerleştirilme sırası da kitabın bölümleriyle aynıdır.

Resim 8. Masumiyet Müzesi

Müze, bugün yaygın olarak bildiğimiz müze anlayışının epey uzağındadır ve mekânın kullanımı ile dolap, kutu ve çekmece gibi alanların düzenlemesiyle biçimsel olarak nadire kabinelerine benzemesine rağmen onlardan oldukça farklıdır. Koleksiyonerin hayal dünyasını ve anılarını kendi hisleriyle bir araya getirdiği nesnelere kurulumu burayı nadire kabinelerine yaklaştırırsa da içerisinde yer alan nesnelere nadire kabinelerinin aksine, olağandışı nesnelere, egzotik yaratıklardan, tuhaf olduğu düşünülen şeylerden değil de, fazlasıyla sıradan nesnelere oluşması onu nadirelerden ayırır. Ayrıca Nadire Kabineleri, kişinin gücünü ve servetini gösterişli bir şekilde temsil ederken, Masumiyet Müzesi günlük eşyaların sıradanlığının taşıdığı kişisel değerleri temsil eder. Bu değerler, nesnelere ya da şeylerin yarattığı bellektir.

Resim 9. "La Boite en Valise", Marcel Duchamp

Resim 10. Fluxus Kit, George Maciunas

Orhan Pamuk "Hatıraların Masumiyeti" kitabına, burada bir araya getirdiği nesnelere sanat eseri gözüyle baktığını ifade eder ve "Marcel Duchamp tarzı hazır nesne" nitelemesini yapar. Yedi yaşından yirmi yaşına dek ressam olmak isteyen birinin sanat tarihinden etkilenmiş olması şaşırtıcı değildir. Duchamp'ın bir çanta içerisine yerleştirdiği müzeyi ifade eden "Le Boite en Valise" isimli çalışması, Masumiyet Müzesi'nin kutular içerisine yerleştirilmiş her bir bölüm için müze kurgusunda faydalandığı önemli işlerden biridir. Ayrıca Joseph Beuys, George Brecht ve George Maciunas gibi sanatçıların yaptığı "Fluxus Boxes" olarak geçen çalışmalar da önemli örneklerdir. Çünkü Maciunas'ın kutuları sonrasında "Fluxes Müzesi" ve "Fluxus Cabinets" olarak anılacaktır. Biçimsel olarak Masumiyet Müzesi ve Fluxus kutuları arasında çok belirgin benzerlikler bulunmaktadır.

Masumiyet Müzesi, Orhan Pamuk'un Nadire Kabinlerinden, Dada'nın hazır/bulut nesne kullanımından, Fluxus kutularından aldığı ilhamla yaratılmıştır; fakat onu bunlardan ayıran en büyük özelliği bir müze olarak belli bir ideoloji dayatmaması ve tamamen romanla eş zamanlı olarak kurgulanmış olmasıdır.

KAYNAKÇA

ARTUN, A. (2014). *Tarih sahneleri- sanat müzeleri, müze ve modernlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

ARTUN, A.(2017). *Mümkün olmayan müze*. İstanbul: İletişim Yayınları.

BAADJ, N. (2013). *A world of materials in a cabinet without drawers*, Der. Ann-Sophie Lehmann - Frits Scholten vb., *Meaning in Materials*. Boston: The Foundation For Ducthc Art Historical Publications.

KARADUMAN, S. (2016). *Nesne düzeni ve imge tasavvuru bağlamında sanatsal bir kurgu olarak masumiyet müzesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

PAMUK, O.(2007). *Masumiyet müzesi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

PEREC, G. (2021). *Harikalar odası*. İstanbul: Can Yayınları.

UÇAR, A. (2012). *Teselliyi eşyada aramak: Türkçe romanda nesnelere*. İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara.